

Joonas Purnu – esikoislestadiolaisuuden ensimmäinen “vanhin”

Saarnaaja Joonas Purnu (1829-1902) oli mukana lestadiolaisessa herätysliikkeessä jo alkuheräyksestä lähtien. Purnun asema Jellivaaran johtavana saarnaajana vahvistui hänen tehtyään Jöns Mäntyvaaran kanssa onnistuneen sovittelumatkan Yhdysvaltoihin 1893.

Hajaannuksen jälkeen Purnu oli itseoikeutettu “länsiläisten” johtaja, jonka auktoriteetti muotoutuneessa esikoislestadiolaisuudessa oli kiistaton.

Purnu edusti voimakkaasti askeettis-rigorigista suhtautumista kulttuuriin ja inhimilliseen elämään. Tämä kuva Purnusta on säilynyt niin voimakkaana, että se on peittänyt alleen hänen merkittävän roolinsa yhtenä kiistattomana 1800-luvun lestadiolaisjohtajana liikkeen yhtenäisyyden kaudella. Purnun rigorismia kuvaa hänen kehotuksensa:

*“Pankaa silkkihuivinne lehmäin peitteeksi, samettitakkinne hevosten loimiksi ja verkalakkinne variksen pelättimiksi.”*

Lestadiolaisuuden tutkimuksessa kuva Purnusta on väritynyt osaksi herätysliikkeen hajaannuksen synnyttämien eri osaryhmien välisestä jännityksestä käsin. Purnu on esitetty erityisesti valtiokirkon pappien voimakkaana arvostelijana, jopa erilliseen ehtoollisenviettoon tähdänneen separatismien johtajana. Pitkälle muistitietoon perustuva käsitys Purnun pyrkimyksestä järjestää lestadiolaisuskovien keskinäinen ehtoollinen Jellivaarassa on osittain problemaattinen. Purnu oli 1800-luvun lopussa uskollinen ehtoollisella kävijä Jellivaaran kirkossa. Jellivaarassa esiintyi separatistisia pyrkimyksiä vuosina 1869-1872, mutta Raittilan mukaan Purnun osuus niihin jää epäselväksi. Purnun kirkkokritiikki, jonka hän jätti perinnöksi esikoislestadiolaisuuteen, ei todennäköisesti johtanut separatismiin.

Jellivaaran johtava maallikko pohti 1897, oliko yksikään pappi puolustanut Jeesusta, Pietaria ja Paavalia, kun nämä tapettiin, tai oliko yksikään pappi asettunut Lutherin puolelle Wormsin valtiopäivillä. Purnu ei ollut varma siitä, oliko yhtään pappia tapettu Jeesuksen tähden. Sen sijaan juuri pappilasta oli lähtenyt vaino “elävää kristillisyyttä” kohtaan.

Esikoislestadiolaisuus ja suomalainen yhteiskunta 1900-1944, Jouko Talonen, Helsinki 1993, Suomen kirkkohistoriallinen seura

Vanhinten kirja II

"Vanhin Joonas Johansson Purnu, joka on syntynyt Wettasjärvellä Ruotsin Lapissa, kuoli maaliskuun 15 p. 1902 Gellivaaran kirkonkylässä saarnaaja Viktor Apelqvistin talossa elettyään täällä surun ja kyynelten maassa yli puolimäärän kahdeksankymmentä vuotta. --- Niin hän on yhdellä äänellä saarnannut viimeiseen asti. Ja sanoi aviokumppanillensa hyvästin ja kaikille läsnäoleville veljille ja sisarille, jotka seisivat hänen sänkynsä vieressä murheessa ja kaipauksissa, Jumalan paratiisiin asti, ja sanoi: "Jo te olette tehneet minulle hyvästijättövuoteen", ja niin kiitti vielä kaiken palveluksen ja rakkauden edestä ja pyysi vielä kristittyin esirukouksia ja syntein anteeksi saamisen todistuksia viimeiseen asti. Ei hän maailmasta mitään pitänyt, vaan ainoastaan kristillisyyden levenemisestä, rakentamisesta ja koossapitämisestä ja lähetystoimesta hänellä oli suuri huoli ja murheenpito, joissa raskaissa ja korkeissa asioissa hän sai viettäa monta unetonta yötäkin. Senkaltainen oli tämän uskollisen Herran palvelijan huoli ja ajatus, niinkuin Apostoli sanoo, niinkuin Jeesuksella Kristuksella oli. Vieläpä lohdutti jälkeensä jääneitä veljiä ja sisaria ijankaikkisen elämän toivolla ja kehoitti huolta pitämään kristillisyydestä vielä hänen lähtemisensä

jälkeen niinkuin tähänkin asti. Ja niin hän nukkui niinkuin makeaan uneen kovan keuhkokuumeaudin ja sydämen heikkouden sairastuksen perästä."

Kertomuksen on kirjoittanut Erik Samuel Johansson Wettasjärvi toukokuussa 1902, ja sen todistavat oikeaksi: P.O. Fjell Dahl, Jöns Mäntyvaara, Israel Nattavaara, Viktor Apelqvist, Frans Parakka, Isak Niku, Isak Kuoksu ja John Michaelson